

Prehľad autorov

- Staroveká literatúra

○ Grécka literatúra:

▪ Homér:

- **Ilias – Epos**, dobýjanie mesta Trója, ktoré Gréci dobyli po 10-ročnom obliehaní pomocou dreveného koňa, ktorého si Trójania sami vtiahli do mesta. Gréci mesto zrovnali so zemou, ľudí zajali alebo vyvraždili (vystupuje tu grécky hrdina Achilles).
- **Odysea – Epos**, hrdina Odysseus putuje, nemôže sa vrátiť domov, je podrobený skúškam, ktoré mu pripravujú bohovia, nakoniec príde domov do svojho kráľovstva v Itake.

▪ Ezop:

- **Bájka o psovi a levovi, Bájka o levovi a myši, Bájka o vrane a krčahu s vodou, ...**

▪ Ďalší autori bájok:

- Francúzska literatúra – La Fontaine, Ruská literatúra – I. A. Krylov, Slovenská literatúra – J. Kráľovský

▪ Dráma:

• Aristofanes:

- **Lysistrata** - je protivojnová **komédia**, hlavnými hrdinkami sú ženy, ktoré sa rozhodli ukončiť vojnu sexuálnym štrajkom.

• Sofokles:

- **Antigona – Tragédia**, Prvýkrát bola hraná v Aténach v roku 442 pred Kr. Dielo Antigona nadväzuje na udalosti v diele Kráľ Oidipus a Oidipus na Kolóne.

• Euripides:

- **Medea – Tragédia**, Je založená na mýte o Iasonovi a Medei a prvýkrát bola hraná v roku 431 pred Kristom ako súčasť trilógie; dve ďalšie hry sa nezachovali. Dej sa sústreďuje na činy Medey, bývalej princeznej z kráľovstva Kolchidy, a manželky Iasona; jej postavenie v gréckom svete je ohrozené, keďže ju Jason opúšťa kvôli gréckej princeznej z Korintu. Medea sa pomstí Jasonovi tým, že zavraždí jeho novú manželku, ako aj svojich dvoch synov, a potom utečie do Atén, aby začala nový život.

○ Rímska literatúra:

▪ Vergilius:

- **Aeneis (= Eneida) – Epos**, je báseň napísaná medzi rokmi 29 a 19 pred Kr. Je to najznámejšia epická báseň rímskej literatúry. Je napísaná v 12 spevoch a je to vlastenecký epos oslavujúci jednak starobylosť rímskeho národa a jednak panujúceho cisára Augusta.

▪ Ovidius:

- **Metamorfózy** - básnické spracovanie gréckych a rímskych mýtov, základom ktorých je premena

▪ Horácius - lúboštná lyrická poézia

- Stredoveká literatúra

- **Moravsko-panónske legendy:**
  - **sv. Kliment: Život sv. Konštantína**
  - **Gorazd: Život sv. Metoda**
- **Konštantín:**
  - **Proglas** - je básnické dielo, ktoré vytvoril Konštantín, 1. slovanská báseň, vôbec prvé dielo v našej literatúre dodnes aktuálny svojou myšlienkou – výzvou k národu, aby sa staral o svoju vzdelanosť, literatúru a svoj jazyk.
- **Zakon sudnyj ljudem** - bol občianskym zákonníkom Veľkej Moravy a prvým zákonníkom v slovanskom jazyku.
- **Maurus** – Legenda o svätom Svoradovi a Benediktovi (úryvok)

- Humanistická a renesančná literatúra

- **Talianska literatúra:**
  - **Dante Alighieri:**
    - **Božská komédia peklo, očistec a raj** – básnická skladba
  - **Francesco Petrarca:**
    - **Spevník** – sonet, obsahuje Sonety pre Lauru
  - **Giovanni Boccaccio:**
    - Vniesol do literatúry nový žáner – Novela (zakladateľ novelistiky)
    - **Dekameron** – zbierka noviel – príbeh 10 ľudí utekajúcich pred morom na vidiek a počas 10 večerov si vracia príhody
- **Francois Villon, Francois Rabelais** – francúzska literatúra - poézia
- **William Shakespeare** – anglická lit. – dráma – komédia (Veselé panie windsorské), tragédia (Rómeo a Júlia, Kráľ Lear, Othelo, Hamlet), historické hry
- **M. Cervantes de Saavedra:**
  - Španielska literatúra
  - Zavádza do literatúry román
  - **Dômyselný rytier Don Quijote de la Mancha** – 1. moderný román

- Baroková literatúra

- **Torquato Tasso** - Talianska literatúra
- **John Milton:**
  - Anglická literatúra
  - Písal náboženské eposy, v ktorých spracoval biblické námety,
- **J. A. Komenský:**
  - Česká literatúra
  - Rodák z Česka, kňaz, učiteľ, reformátor školstva, učiteľ národov
  - **Veľká didaktika** - Právo na vzdelanie pre všetkých (bez rozdielu)
- **Slovenská literatúra:**
  - **Hugolín Gavlovič** – Valaská škola mravúv stodola (didakticko-reflexívna poézia) (Pozri si rozbor diel – Hugolín Gavlovič),
  - **Matej Bel** – polyhistor (človek ktorý ovláda viacero vedeckých disciplín naraz), písal odbornú prózu,
  - **J. Tranovský** – duchovná lyrika,
  - **J. Simonides, D. Krman** – písali cestopisnú prózu;

- Klasicizmus

- **Francúzska literatúra:**
  - **P. Corneille** – Cid – tragédia
  - **J. B. P. Molière** – Lakomec – komédia
  - **La Fontaine** – bájky
- **Detská literatúra:**
  - **D. Defoe** – Robinson Crusoe,
  - **J. Swift** – Gulliverove cesty
- **Slovenská literatúra:**
  - **Pavel Jozef Šafárik:**
    - Zaoberal sa jazykovedou, históriou, filozofiou, prírodnými vedami a pod.
    - Písal po nemecky, po česky, odmietal bernolákovčinu a Štúrovu slovenčinu.
    - Tvorba: Literárnu tvorbu začal písaním poézie, vydal tiež zbierku ľudových piesní (chcel oživiť umelú literatúru ľudovou tvorbou). Najdôležitejšie diela sú tie, v ktorých sa venuje dejinám slovanských literatúr.
  - **Ján Kollár:**
    - **BÁSNĚ JÁNA KOLLÁRA** - je to zbierka zneliek-sonetov obsahuje lúboštné (láska k Míne), vlastenecké verše.
    - **SLÁVY DCERA** - (okolo 600 sonetov), kompozične pozostáva z úvodnej časti Předzpěv a spevov: 1.Sála, 2. Labe, Rén , Vltava, 3. Dunaj, 4. Léthé (slovanské nebo), 5. Acheron (slovanské peklo).
    - **O LITERÁRNÍ VZÁJEMNOSTI MEZI KMENY A NÁŘEČÍMI SLAVSKÝMI** - dielo, v ktorom vysvetľuje program kultúrneho zblíženia Slovanov
    - **NÁRODNIE ZPIEVANKY** - zozbierané ľudové piesne
  - **Ján Hollý:**
    - **SVATOPLUK** – epos, spracúva historický námet z 9. storočia (Veľká Morava), skladá sa z 12 spevov, na začiatku každého spevu je krátke naznačenie deja. Príbeh tvorí boj Svätopluka a jeho víťazstvo na Devíne nad nemeckými vojskami.
    - **CIRILLO-METODIADA** – epos, spracúva historický námet z 9. storočia, má 6 spevov a pojednáva o príchode Cyrila a Metoda na Slovensko. V diele vyzdvihol ich prínos.
    - **SLÁV** – epos, dej eposu nemá historický základ, je vymyslený, má 6 spevov, Sláv je hlavná postava eposu, ktorý sa postavil na čelo Tatrancov (Slovákov) a tí porazia kmeň lúpežných Čudov.
    - **SELANKY** - idylické básne kratšieho rozsahu, ktoré sú oslavou života v prírode, obrazom voľného života pastierov a roľníkov, ktorí sa venujú práci spevu, hrám -
      - Tak do poézie vstupuje slovenský ľud, napriek tomu, že forma selaniek je antická.
  - **Ján Chalupka:**
    - Je to starší brat významného slovenského romantického spisovateľa Sama Chalupku. Pôsobil ako učiteľ, evanjelický kňaz, ovládal 10 jazykov. S jeho menom sa spájajú začiatky slovenského divadla.
    - **KOCÚRKOVO ALEBO LEN ABY SME V HANBE NEZOSTALI** – veselohra, hra sa odohráva v malomestskom prostredí, približne v prvej tretine 19. storočia. Autor zobrazil pomocou humoru, satiry a irónie rôzne spoločenské vrstvy malomesta.
  - **FÁNDLY** – ako prvý v praxi používal Bernolákovčinu, bol autorom ľudovúchovnej literatúry – rady pre ľudí (bylinkárstvo, poľnohospodárstvo)
  - **A. Bernolák** – pôsobil v tejto dobe (vývin jazyka)

- **Jozef I. Bajza**– napísal prvý slovenský román – **René mláďenca príhodi a skúsenosti**, navrhol si vlastný pravopis (zostal len pokusom), sporil sa s Bernolákom o tom, ktorý pravopis je lepší: neuspel, nemal dostatok vedomostí a nebol dostatočne vzdelaný

- Preromantizmus a romantizmus:

- **Victor Hugo:**
  - Francúzska literatúra
  - Zakladateľ fr. romantizmu, písal poéziu, drámu, najznámejšie dielo je román
  - **Chrám Matky Božej v Paríži** – román, jeho najznámejšie dielo
- **Nemecká literatúra:**
  - **J. W. GOETHE:**
    - **Utrpenie mladého Werthera** - sentimentálny román vo forme listov, námetom ktorého bola nešťastná láska, ktorú hlavný hrdina rieši dobrovoľnou smrťou. Jeho smrť je protestom voči vtedajšej spoločnosti
  - Ďalší predstavitelia: **F. SCHILLER, H. HEINE, bratia GRIMMOVCI.**
- **G. G. BYRON:**
  - Anglická literatúra
  - Z jeho mena je odvodený byronizmus - typický je spor hrdinu so svetom, osamotený boj za slobodu proti tyranom, svetabôľ.
- **A. S. Puškin:**
  - Ruská literatúra
  - **Eugen Onegin** – román, postava Oneginu predstavuje typ zbytočného človeka - hrdina, ktorý má síce ideály, ale nedokáže ich uskutočniť.
- **Česká literatúra:**
  - **K. J. Erben:**
    - autor známych balád
    - **Kytice** - zbierka balád
  - **K. H. MÁCHA**
  - **B. NĚMCOVÁ** - poviedka Babička.
- **Slovenská literatúra:**
  - Tvorila ho **štúrovská generácia, Štúrova škola** na čele s Ľ. Štúrom ako vedúcou osobnosťou.
  - **Ľ. Štúr** – život a dielo, kodifikácia slovenčiny, novinár, jazykovedec, politik, spisovateľ
  - **S. Chalupka** – Mor ho! – rozbor + rozbor sylabického verša
  - **J. Botto** – Smrť Jánošíkova – rozbor + rozbor sylabického verša
  - **A. Sládkovič** – Marína, Detvan – rozbor
  - Ďalší predstavitelia: J. Kráľ, J. M. Hurban a ďalší.

- Realizmus:

- **Anglická literatúra:**
  - **Sestry Bronteové** - román Jana Eyrová, Búrlivé výšiny
  - **Ch. Dickens** – napr. román Oliver Twist.
- **Francúzska literatúra:**
  - Stendhal, G. Flaubert,
  - **H. de Balzac** - Vytvoril okolo 90 románov zahrnutých do veľkolepého diela Ľudská komédia,

- **E. Zola:**
    - – zakladateľom **NATURALIZMU** – umelecká metóda zobrazovania skutočnosti, vychádza z filozofie pozitivizmu, uplatnil sa hlavne v literatúre, zameril sa na zobrazovanie temných stránok života, drsné stránky života (napr. román Germinal).
  - **Ruská literatúra:**
    - **L. N. Tolstoj** - napr. román epopaja Vojna a mier
    - **F. M. Dostojevskij** - zakladateľ moderného psychologického románu, napr. román Zločin a trest
    - **A P. Čechov** - prozaik a dramatik
  - **Slovenská literatúra:**
    - **1. etapa (opisný) – 1880 až 1900/1905** - S. H. Vajanský, P. O. Hviezdoslav, E. M. Šoltésová, T. Vansová, M. Kukučín...
    - **2. etapa (kritický) – 1900/1905 až 1918** - B. S. Timrava, J. G. Tajovský, Ľ. Podjavorinská...
- **Literárna moderna:**
- **Francúzska literatúra:**
    - **Charles Baudelaire** – zb. KVETY ZLA (názov je protikladný – je to spojenie predstavy krásy a zla), Mrcina
    - **Paul Verlaine** – b. BÁSNICKÉ UMENIE – programová báseň, v ktorej formuluje princípy symbolizmu.
    - **Jean Arthur Rimbaud**
    - Všetci traja autori vyššie dostali pomenovanie prekliati básnici.
  - **Slovenská literatúra:**
    - **Ivan Krasko:**
      - **NOX ET SOLITUDO (Noc a samota)** – básnická zbierka, obsahuje 28 básní (napr. Topole, Zmráka sa, Vesper dominicae (Nedeľný večer), Jehovah (starozákonný boh sa volal Jahve, Jehovah))
      - **Verše** – básnická zbierka, najznámejšie básne sú: Otcova roľa, Otok
  - **Avantgardné smery:**
    - **G. APOLLINAIRE** – kubofuturizmus, Bol vedúcou osobnosťou avantgardy zač. 20. storočia. Jeho priateľom bol P. Picasso. V roku 1913 vydal zbierku ALKOHOLY, úvodná báseň sa volá PÁSMO (pásmo ako žáner = žáner veľkého obsahu, každý verš iná myšlienka, chýba tradičné členenie na strofy, interpunkčné znamienka) – predstavuje prevrat v modernej poézii 20. storočia.
    - **Ruská literatúra: Chlebnikov, Majakovskij, Jesenin**
    - **F. X. Šalda** – česká literatúra.
- **Medzivojnová literatúra:**
- **Americká literatúra:**
    - **E. Hemingway** – Nobelova cena za lit. (za novelu Starec a more) –
      - Román Zbohom zbraniam – téma 1. SV - „Život je krutý, aj keď dávaš zbohom zbraniam, šťastia sa nedočkáš.“
  - **Francúzska literatúra:**
    - **R. Rolland** – Nobelova cena za lit. – novela Peter a Lucia - téma 1. SV,
    - **T. Tzara** – dadaizmus, **A. Bréton** – surrealizmus,
  - **Nemecká literatúra:**
    - **E. M. Remarque** – román Na západe nič nového - téma 1. SV (rozbor máte v zošitoch),

- **F. Kafka** – Premena (rozbor máte na stránke: <https://www.glarchiv.com/sources4.A/Premena - Franz Kafka.pdf>),
  - **Ruská literatúra:**
    - Tam sa zrodila metóda socialistického realizmu a v 30. rokoch sa stala jedinou tvorivou metódou – má svoje znaky, neskôr sa využíva aj v našej literatúre,
  - **Česká literatúra:**
    - **J. Hašek** – román Osudy dobrého vojáka Švejka za svetovej války – téma 1. SV
  - **Slovenská literatúra:**
    - **Poézia:**
      - Autori využívajú prvky **moderných smerov:**
        - **Neosymbolizmus, vitalizmus** – J. Smrek
        - **Nadrealizmus** – R. Fabry
        - **Katolícka moderna** – R. Dilong, J. Silan...
    - **Próza** - autori využívali realistické zobrazovacie metódy:
      - **Sociálno-psychologický realizmus:**
        - **J. C. Hronský** – román Jozef Mak,
        - **M. Urban** – román Živý bič,
      - **Próza naturizmu:**
        - **M. Figuli** – novela Tri gaštanové kone
        - **D. Chrobák** – Drak sa vracia
    - **Dráma** – vznikajú postupne stále divadelné scény (kamenné divadlá), máme prvých profesionálnych hercov, píše sa divadelné hry..., autori – **I. Stodola, J. B. Ivan, P. Zvon...**
- **Literatúra po r. 1945:**
  - **Americká literatúra:**
    - **Lawrence Ferlinghetti** – beat generácia, básnik
    - **J. D. Salinger** – Kto chytá v žite
  - **Francúzska literatúra:**
    - **Poézia** – Paul Eluard, Jacques Prévert – báseň Pre teba moja láska
    - **Próza:**
      - **A. de S. Exupéry** – Malý princ
      - **Existencialisti** – J. P. Sartre, A. Camus.
      - **J. P. Sartre** – Múr
      - **Absurdná dráma (antidráma)** - S. Beckett - Čakanie na Godota
      - **Francúzsky nový román (antiromán)** - A. R. Grillet
  - **Nemecká literatúra:**
    - **Dráma:**
      - **Epické divadlo** – divadelná hra s novými prvkami (hru prerušujú komentáre autora, obsahuje piesne, má premietanie na zadnú stenu)
  - **Anglická literatúra:**
    - **Rozhnevaní mladí muži/ludia** – 50. roky 20. storočia

- Vyjadrovali nespokojnosť mladej generácie poznačenej vojnou
- **J. Osborne - Obzri sa v hneve** – dráma
- **J. Braine – Miesto hore** – próza

- **Talianska literatúra:**
  - „Neorealizmus“ – kinematografia
  - **P. P. Pasolini – Búrlivý život** – román
  - **A. Moravia – Rimanka** – román, **Vrchárska** – román

- **Ruská literatúra:**
  - **B. Pasternak – Doktor Živago** – román – nemohol vyjsť v Rusku, vyšiel v Taliansku, dostal za neho Nobelovu cenu ktorú prevzal po jeho smrti syn (v r. 1989)
  - **A. Solženicyn – Jeden deň Ivana Denisoviča** - novela, **Suóstrovie Gulag** – veľkolepé dielo, prvé dielo ktoré dalo svetu vedieť o Gulagoch

- **Slovenská literatúra po roku 1945:**
  - **Metóda socialistického realizmu** – jediná, ktorá bola povolená, uplatňuje sa aj ona, oslavuje režim
  - Spisovatelia na túto situáciu reagujú rôzne – niektorí prijali metódu soc. realizmu, niektorí ju odmietli – **odmlčali sa** alebo **odišli do exilu** J. C. Hronský, R. Dilong...; mladí autori mali problém vstúpiť do literatúry – R. Jašík, M. Rúfus...
  - **Poézia:**
    - **J. Kostra, P. Horov, A. Plávka** – regionalisti (téma domova, rodného kraja), každý bol z iného regiónu
    - **M. Rúfus – Modlitbičky, M. Válek** – Téma človeka ako jednotlivca (Rúfus – človek rustikálny/tradičný, Válek – človek moderný)
    - **Pop-poézia:**
      - **Kamil Peteraj, Boris Filan** – dve významné osobnosti stojace na začiatku poppoézie
      - **K. Peteraj** – autor básnických zbierok, ako textár sa podieľal na vydaní LP platní skupín a spevákov – Prúdy, P. Hammela, M. Žbirku, M. Gombitovej
      - **B. Filan** – pôsobil výlučne ako textár, podieľal sa na vydaní LP platní skupín a spevákov – Prúdy, Elán (autor hitov: Stučková, Zaľúbil sa chlapec)
      - Ďalší slovenskí textári: D. Mikletič – texty pre skupiny Banket a Vidiek, M. Sarvaš – texty pre Tublatanku, P. Uličný – texty pre Banket, Team a pre P. Haberu, ďalší textári D. Hevier, J. Urban
  - **Próza:**
    - **F. Hečko:**
      - **Román Červené víno** – generačný a sociálny román (lebo zachytáva 3 generácie rodiny vinohradníkov)
      - **Román Drevená dedina** – typické dielo socialistického realizmu, rieši sa v ňom téma zakladania družstiev, typické schematické dielo (písané podľa schémy, formy)
    - **D. Tatarka:**
      - Autor ktorý v roku 1968 v Auguste vyjadril kritiku proti vstupu Varšavských vojsk, stal sa disidentom, bol vylúčený zo zväzu autorov

- **Román Farská republika**
- **R. Jašík** – román **Námestie sv. Alžbety** – príbehom lásky 2 mladých ľudí rieši židovskú tému na Slovensku (podobné dielu Peter a Lucia)
- **V. Mináč** – významný predstaviteľ slovenskej **esejistiky** (esej – duchaplné napísaná úvaha na odbornú tému)
  - **Dúchanie do pahrieb** – jedno zo základných diel slovenskej esejistiky, v ktorom rieši otázky slovenského národa – svojbytnosť, dejiny, Téma SNP
- **A. Bednár** – novela **Kolíška** (Obsahuje retrospektívu – pohľad naspäť)
- **L. Ťažký** – román **Amenmária samí dobrí vojaci**
- **F. Švanter** – **Život bez konca**
- **Ladislav Mňačko** – román **Smrť sa volá Engelchen**, román **Ako chutí moc** (pamflet/hanopis – kritika spoločnosti, obsahuje retrospektívu cez spomienky fotografa)
- **Súčasná slovenská próza:**
  - **H. Ponická, M. Ferko, A. Hykisch, J. Blažková, V. Šikula, A. Chudoba, J. Johanides, R. Sloboda, L. Ballek, P. Jaroš, J. Lenčo, P. Vlčkovský, D. Dušek, D. Mitana**
- **Dráma:**
  - **Existenciálna dráma** – Ivan Bukovčan - **Kým kohút nezaspieva**
  - **Autorské divadlá** – **Divadlo Lasica + Satinský (1968 - 1970), Radošinské naivné divadlo**
  - **Š. Králik, P. Larvaš,**